

Секція: Гроші, фінанси і кредит

Мордань Є. Ю.

*аспірант кафедри міжнародної економіки
ДВНЗ «Українська академія банківської справи
Національного банку України»*

ДО ПИТАННЯ ПРО ПОВЕДІНКОВІ ІНСТРУМЕНТИ РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

Функціональний підхід у вивченні регулювання банківської системи дає можливість згрупувати інструменти регулювання на структурні та поведінкові. Перші впливають безпосередньо на структуру банківської системи, при якому відбувається зміна її внутрішнього стану, а другі – на поведінку комерційних банків дозволяючи їм швидко пристосовуватися до умов зовнішнього середовища.

За мету слід поставити розгляд дії деяких поведінкових інструментів регулювання у забезпеченні стабільного функціонування банківської системи.

Найбільш поширеним та дієвим поведінковим інструментом впливу на діяльність банківських установ є встановлення кількісних параметрів їх функціонування – обов'язкових економічних нормативів за різними напрямками діяльності. Система нормативів виступає певним індикатором стабільності: якщо один з нормативів або певна група знаходяться поза межами встановлених законодавством норм, то це свідчить про необхідність здійснення детального аналізу ситуації, як НБУ так і керівниками банків, що мають відповідні проблеми, для виявлення причин, що зумовили виникнення такого стану. Своєчасна та адекватна оцінка сформованих обставин надасть можливість знайти першопричину, яка зазвичай криється у впливі зовнішніх факторів, наприклад, нестабільне економічне та соціальне становище в країні, або внутрішніх факторів, наприклад, неналежне виконання своїх обов'язків менеджерами в інтересах банку. Саме розгляд економічних нормативів дозволить вчасно вирішувати проблемні питання та дасть можливість

регулюючим органам оперативно прийняти правильне рішення, що в подальшому призведе до позитивних зрушень.

Не менш важливим інструментом даної групи є норми відрахувань до резервних та інших фондів. Комерційні банки, що функціонують на банківському ринку України, відповідно до статті 36 Закону України «Про банк та банківську діяльність» зобов'язані формувати резервний фонд на покриття можливих втрат за всіма статтями активів та позабалансових зобов'язань, розмір відрахувань має бути не менше 5 відсотків від прибутку банку до досягнення ним 25% розміру регулятивного капіталу банку. Окрім резервного фонду відповідно до Постанови Правління НБУ «Про затвердження Положення про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями» від 25.01.2012 № 23 [1] передбачено формування банками інших фондів та резервів, зокрема це: 1) резерви за активами (за фінансовими активами, за дебіторською заборгованістю за господарською діяльністю банку); 2) резерви за наданими фінансовими зобов'язаннями з кредитування, гарантії, поручительства, акредитиви, акцепти та авалі, що надані банкам і клієнтам.

На рівні окремого банку резервування знижує ризик зменшення власного капіталу в разі понесення банком непередбачуваних фінансових витрат, що виникають в результаті невиконання боржником своїх зобов'язань. Встановлення на державному рівні норм відрахувань до резервних та інших фондів є визнаною необхідністю, оскільки їх дотримання гарантує банку збереження власного ресурсного потенціалу для подальшої успішної діяльності та безперебійного, своєчасного виконання всіх зобов'язань перед своїми вкладниками та кредитором.

Наступним поведінковим інструментом регулювання є нормативи обов'язкових резервів, що являють собою встановлений Національним банком у процентному значенні розмір обов'язкових резервів до зобов'язань щодо залучених банком коштів [2]. Даний інструмент в певній мірі виконує функцію страхування банків від втрати ліквідності забезпечуючи можливість виконання

його зобов'язань перед клієнтами, а також функцію регулювання кредитної діяльності банків, яка в свою чергу здатна впливати на обсяг грошової маси. Збільшення норми обов'язкових резервів призводить до замороження частини коштів комерційних банків на рахунках НБУ, в результаті відбувається скорочення їх ресурсної бази для подальшого здійснення кредитної діяльності, зростання ставок за кредитами, обмеження можливості збільшення грошової пропозиції, цим самим зменшуючи грошово-кредитний мультиплікатор. Дана схема активно використовується центральним банком з метою подолання антиінфляційних процесів, а стимулювання інвестиційної діяльності банків забезпечується зниженням норми обов'язкових резервів, що призводить до збільшення пропозиції грошей та зростання грошової маси в обігу.

Дещо подібний ефект впливу на стан банківської системи, а згодом і на економічне становище країни, має не менш важливий монетарний інструмент як процентна політика, що пов'язана з процесом рефінансування НБУ комерційних банків для підтримки їх ліквідності та кредитної активності через кредити овернайт, стабілізаційні кредити, кредити надані шляхом кількісного тендеру, операції своп, прямого РЕПО, встановлюючи при цьому відповідні процентні ставки, в т.ч. й облікову. Розглянемо дію механізму реалізації процентної політики на прикладі використання облікової ставки як базової, що є орієнтиром для інших суб'єктів економіки. В даному контексті доцільно розглянути можливі наслідки, що відбуваються в банківській та економічній сферах при маніпулюванні обліковою ставкою (табл. 1.).

Таблиця 1 – Вплив облікової ставки на банківську сферу та економічний сектор економіки

Зниження облікової ставки	Підвищення облікової ставки
Зростання обсягів рефінансування банків	Скорочення обсягів рефінансування банків
Здешевлення кредитних ресурсів розширює можливості банків до здійснення запозичень у НБУ та на міжбанківському ринку, що в свою чергу зменшує вартість кредиту комерційних банків для реального сектора економіки.	Подорожчання кредитних ресурсів обмежує можливості отримання кредитів комерційними банками, що в свою чергу впливає на ринкову вартість кредитів роблячи їх менш доступними для реального виробництва.
Розгортання інфляційних процесів грошей)	Стимування інфляційних процесів
Падіння обмінного курсу національної	Зростання обмінного курсу національної

валюти в результаті відпливу капіталу за кордон у країни, де облікова ставка вища.	валюти за рахунок стимулювання припливу капіталу із-за кордону з країн, де облікова ставка нижча.
Підвищення конкурентоспроможність вітчизняних банків	Зниження конкурентоспроможність вітчизняних банків

Отже, при прийнятті рішення щодо застосування експансійної чи рестрикційної політики Національний банк повинен враховувати поточний стан грошового ринку, перспективи його розвитку, оскільки процентні маніпуляції виступають певним сигналом, що сповіщають економічних суб'єктів про наміри держави щодо спрямованості грошово-кредитної політики та визначають їх поведінку.

Все більшу роль починає відігравати більш гнучкий інструмент регулювання – операції на відкритому ринку, що являє собою купівлю-продаж Національним банком України цінних паперів на вторинному ринку з метою регулювання величини банківських резервів комерційних банків. Принцип дії операцій на відкритому ринку схожий на принцип реалізації інших грошово-кредитних інструментів: здійснюючи купівлю цінних паперів НБУ розширює власний портфель цінних паперів, сприяє збільшенню коштів на коррахунку комерційних банків зумовлюючи збільшення ліквідних ресурсів останніх, які можуть бути використані для кредитування економіки, що в свою чергу, позначається на зростанні обсягу грошової маси в обігу та рівні інфляції; у випадку продажу цінних паперів НБУ відбувається протилежна ситуація. Незважаючи на підвищення ролі операцій на відкритому ринку в регулюванні ліквідності банківської системи та забезпеченні рівноваги на грошовому ринку в останнє десятиліття, він залишається всеж таки другорядним інструментом поміж представлених.

Однією із найважливіших історичних особливостей становлення та розвитку банківського регулювання в Україні стало створення системи страхування вкладів фізичних осіб в банках. Використання правових методів захисту інтересів вкладників є важливим кроком у стимулюванні залучення грошових коштів населення в банківську систему та посилення довіри до банківського сектору. Ще одним, не менш важливим аргументом на користь

створення системи страхування депозитів є те, що більшість банків, у разі їх ліквідації, не в змозі самотійно задовольнити всі, або навіть частину, вимог вкладників. Система страхування вкладів дозволяє захистити інтересидрібних вкладників, зберегти діючу ресурсну базу банків та збільшити розмір банківського ринку за рахунок відновлення довіри фізичних осіб, запобігти банківській паніці, підтримувати безперебійну роботу національної платіжної системи, сприяти розвитку депозитного та кредитного ринку.

Таким чином, за підсумками проведеного дослідження зробимо акцент на наступних висновках:

-централізоване регулювання є виправданим та обов'язковим заходом як у підтримці стабільності окремого банку так і всієї банківської системи.

- державне регулювання банківської діяльності здійснюється за допомогою таких поведінкових інструментів як встановлення обов'язкових економічних нормативів, відрахувань до резервних, страхових та інших фондів; механізм обов'язкового резервування, проведення операцій на відкритому ринку; відсоткову, валютну, податкову та бюджетну політики;

- застосування вищезазначених інструментів спрямовано також на досягнення економічної стабільності, тому маніпулювання з наявними інструментами відбуваються в залежності від економічної ситуації в країні.

Список літератури:

1. Про затвердження Положення про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями [Електронний ресурс] / Постанова Правління НБУ від 25 січня 2012 року N 23. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0231-12/page>. – Нормативна база.

2. Про затвердження Положення про порядок формування та зберігання обов'язкових резервів для банків України та філій іноземних банків в Україні [Електронний ресурс] / Постанова Правління НБУ від 16 березня 2006 року

№ 91. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0312-06>. –
Нормативна база.

Мордань, Є.Ю. До питання про поведінкові інструменти регулювання банківської системи [Текст] / Є.Ю. Мордань // Реформування економіки в контексті міжнародного співробітництва: тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції, 29-30 листопада 2013 року. – Сімферополь: Economics, 2013.– Ч. 3. – С. 35-38.